

tkano ją na misji w Salapoumbe w diecezji Yokadouma. W 1994 r. dołącza do niej Katarzyna Robaczewska z Poznania, również pielęgniarka. Salapoumbe leży 140 km na południe od Yokadouma. Obydwie mieszkały w schludnym domku na brzegu puszcz. Ok. 100 m od ich domu znajdowała się przychodnia lekarska z własną apteką i małym laboratorium. Obok niej „szpitalik” z porodówką, zdolny przyjąć 15 osób wymagających hospitalizacji. Misjonarki przyjmowały każdego dnia ok. 70 chorych. Pozostawały do ich dyspozycji całą dobę. Osoby ciężko chore przekazywały do Yokadouma. Gdy jedna z nich pozostawała na miejscu, druga z pomocnikami wyruszała do osiedli w puszczy tropikalnej, służąc tam konsultacją i pierwszą pomocą²⁷. G. Wywiórka powróciła do kraju w 1995 r., zaś K. Robaczewska w 1998.

W 1994 r. oprócz K. Robaczewskiej, wyjechał z Kalisza do diecezji Edea pielęgniarski Grzegorz Wojtkowiak. Odwiedza go ks. Andrzejewski w miejscowości, której nazwy nie podaje. Skarży się wówczas, że ciągle nie ma jeszcze zalegalizowanego pobytu. O swojej pracy tak opowiada: „Obsługujemy szpital we dwóch: lekarz hiszpański i ja. Pracy jest wiele, bo ludzie chorują, szczególnie dzieci. A ja dzieci uwielbiam i cieszę się, że tu jestem. (...) Po zajęciach w szkole włóczyły się z kąta w kąt. W tej chwili każdego popołudnia przychodzą do mnie, siedzimy tutaj lub w ogródku. Organizuję im czas, jak tylko potrafię, a i one wiele mi pomagają. Nie jestem sam!”²⁸ Jego pobyt w Kamerunie zakończył się tragicznie, gdyż w 1996 r. zginął tam w wypadku²⁹.

Najpóźniej, bo w 1995 r., wyjechała do Kamerunu Barbara Uszko z Opola – mgr romanistyki. Z listu z 22 IX 1996, pisanego z Salapoumbe dowiadujemy się, że zajmuje się przedszkolakami i formacją animatorów. Pracuje z plemieniem Baka, które jest na etapie wychodzenia z lasu. Píše o nich tak: „Ciężko jednak z nimi współpracować, bo niewielu z nich ma chęć na aktywną współpracę. Na przykład większość z nich nie widzi potrzeby posyłania swoich dzieci do szkoły. To też bardzo często zdarza się, że dzień pracy zaczynam od szukania uczniów. Albo jeszcze jeden obrazek. Przed zakończeniem wakacji poprosiłam rodziców, by przyszli uporządkować teren wokół szkoły. Za każdym razem obiecywali, że przyjdą, ale nie dotrzymali słowa, a gdy później zapytałam dlaczego... odpowiadali po prostu, że zapomnieli”³⁰. Odnośnie do okresu jej pobytu są pewne niezgodności. W jednym ze spisów podano, że przebywała w Kamerunie w latach 1995-1998³¹. W spisie

²⁷ A. Kupka, *Nasze dzielne misjonarki*, s. 33.

²⁸ P. Andrzejewski, *W dżungli też jest szlak*, Poznań 1998, s. 105.

²⁹ Tab. 1.

³⁰ B. Uszko, Salapoumbe, 22 IX 1996, PIM 17 (1998) nr 96, s. 20.

³¹ Tab. 1.

z 1999 r. widnieje wśród misjonarzy aktualnie przebywających w Kamerunie. Być może wyjechała ponownie³².

* * *

Zapał i gorliwość misyjna ludzi świeckich jest siłą pozwalającą pokonać im wiele trudności na drodze zrealizowania osobistego powołania. Wśród pracujących w Kamerunie misjonarzy świeckich przeważały kobiety, głównie pielęgniarki. Pracowały w miejscowych ośrodkach zdrowia lub szpitalach, przynosząc ulgę w cierpieniu, ucząc w szkołach i służąc fidejonistom pomocą w różnych pracach przy misji. Mężczyźni zwykle byli zaangażowani przy pracach budowlanych i remontowych. Dzięki ich poświęceniu, w krajobraz kameruński są wkomponowane kościoły, kaplice i dzwonnice, jako widoczne znaki świadczące o obecności wyznawców Chrystusa w tym zakątku Czarnego Łądu.

Oprócz specyficznych zadań, wynikających z charakteru ich posługi i zawodu, uczą ludność różnych umiejętności praktycznych niezbędnych w codziennym życiu. Oprócz treści przekazywanych słownie, zwykle świadczą o Chrystusie przykładem życia.

Maria Chuchra, Stanisław Marek, Rebecq (Belgia)

IV. MISJOLOGIA W POLSCE

„Wypłyn na głębię” – *Duc in altum* (Łk 5, 4). Słowa te zaczerpnięte z Listu apostołskiego *Novo millennio ineunte* (por. NMI 1), które stały się hasłem programowym dla duszpasterstwa w Kościele w Polsce, są bez wątpienia adekwatne do dającego się zauważyć u progu trzeciego tysiąclecia ożywienia ruchu misjologicznego w Polsce. Elementami wpływającymi na to ożywienie jest powstanie nowych Katedr Misjologicznych na uniwersytetach oraz pierwsze spotkania polskich misjologów i ich uczestnictwo w międzynarodowych spotkaniach misjologicznych.

Podczas II Soboru Watykańskiego wypracowano teologię misyjną, która umieściła misję w centrum Kościoła. Nauka papieża: Pawła VI, zawarta w *Evangelii nuntiandi*, i Jana Pawła II, w *Redemptoris missio*, bazując na nowych doświadczeniach misyjnej działalności Kościoła w świecie, wykreowała nowe sposoby rozumienia misji. Wszystko to miało niewątpliwie wpływ na to rozumienie, z jakim wchodzimy w nowe tysiąclecie. Wyróżnia je kilka cech. Po pierwsze, jest ono głęboko trynitarnie

³² *Misjonarze Polscy*, MDz.

i eklezjologiczne w swej teologii, przez co nie podchodzi do misji instrumentalnie. Jest to teologia usytuowana w samym sercu Kościoła, a wychodząc z jego wnętrza proponuje bardziej przekonującą i pełniejszą wizję działania Boga na przestrzeni dziejów. Po drugie, niesie ono ze sobą szerokie pojmowanie ewangelizacji jako dzieła Boga, do udziału w którym Kościół jest posłany. Po trzecie, potęguje wrażliwość na zjawisko kultury, uwzględniając zarówno odmiennosc kultur, jak i źródła prawdziwej jedności ludzi. Tak więc można powiedzieć, że współczesna teologia misyjna Kościoła dostarcza gruntownych podstaw do budowania misjologii¹.

Misjologia, czyli nauka o misjach, obejmuje teorię i uzasadnienie teologiczne misji, refleksję nad ich przebiegiem, a także nad podejmowanymi krokami prowadzącymi do powołania personelu misyjnego i wspierania go odpowiednią pomocą duchową oraz środkami finansowymi i materialnymi, ocenę efektywnych nawróceń i poniesionych porażek oraz ich skutków i zmian przystosowawczych (...). Misjologia jest uprawiana w sposób spontaniczny lub systematyczny; ma swoich specjalistów, instytucje, dzieła i czasopisma².

Misjologia katolicka jest stosunkowo młodą dyscypliną wiedzy. Jej początki sięgają 1910 r., kiedy to utworzono Katedrę Misjologii na Uniwersytecie w Münster. Ośrodki w Münster, Louvain i Rzymie były ostoją katolickiej myśli misjologicznej w pierwszej połowie XX w.³

Początki misjologii w Polsce

Początków misjologii w Polsce należy szukać już w XVIII w. w środowisku poznańskim, a zwłaszcza w tamtejszym seminarium duchownym, gdzie idea misyjna była bardzo żywa. Wymownym tego dowodem jest fakt, iż profesor poznańskiej uczelni teologicznej, ks. Tymoteusz Raczyński CM (wykładowca dogmatyki i historii Kościoła w latach 1781-1787) już w latach 1787-1794 pracował na misjach w Astrachanie.

Wykłady z historii misji znalazły się w programie studiów już w roku akademickim 1919/1920. W tym samym roku powstała Sekcja Misyjna, z której 17 VI 1928 r. „zrodziło się” Koło Misyjne. Statut Koła jako cel jego istnienia wyznaczył „naukowe zajmowanie się sprawami misji” (§ 3). W ramach Koła powstało i działało do 6 VI 1936 r. Naukowe Koło Misyjne. Na II Zjeździe Związku Zakładów Teologicznych im. św. Jana Kantego w Łomży w 1925 r., o. J. Woroniecki OP w refera-

¹ Por. F. George, *Promocja studiów misjologicznych w seminariach*, *Annales Missiologicae Posnanienses* 11/2000, s. 83-87.

² H. Maurier, *Antropologia misyjna*, Warszawa 1997, s. 16.

³ Por. F. George, *Promocja studiów misjologicznych w seminariach*, s. 88.

cie pt. *Krzewienie ducha misyjnego wśród młodzieży seminaryjnej* jako pierwszy w Polsce proponował wprowadzenie do programu seminaryjnego nauki o misjach, w zależności od warunków i możliwości władzy diecezjalnej, czy też cyklu konferencji, wykładów o misjach. Proponował także wprowadzenie cyklu wykładów monograficznych o postaciach najwybitniejszych misjonarzy czy też dotyczących Kościoła w wybranym kraju misyjnym. Na urzeczywistnienie tych propozycji w Arcybiskupim Seminarium Duchownym (Leoninum) w Poznaniu trzeba było czekać 10 lat, do chwili, gdy jego rektorem został ks. dr Kazimierz Kowalski. On bowiem został pierwszym wykładowcą misjologii. W roku akademickim 1935/1936 wprowadzono tu misjologię jako osobny przedmiot⁴.

Po II wojnie światowej bp Kazimierz Kowalski, ordynariusz diecezji chełmińskiej (1946-1972), dekretem z 17 VIII 1946 r. powołał ks. dr. Wacława Preisa (kapłana diecezji chełmińskiej) na profesora misjologii w Wyższym Seminarium Duchownym w Pelplinie. W ten sposób od 1 X 1946 r. wprowadzono w pelplińskim seminarium, jako jedynym i pierwszym po II wojnie światowej seminarium diecezjalnym, wykłady z misjologii. Ks. W. Preis zdobył stopień doktora misjologii na Urbanianum w Rzymie w 1939 r., na podstawie rozprawy *De restauratione missionum in Persia saeculo XVII Poloniaeque partibus tempore Regum Sigismundi III, Vladislai IV et Joannis Casimiri in eis stabiliendis atque conservandis*⁵. (O odnowieniu misji w Persji w XVII wieku i udziale Polski w ich utrwalaniu i zachowaniu za czasów królów Zygmunta III, Władysława IV i Jana Kazimierza).

W powojennym czasie każda dziedziną życia narodu polskiego „przywalona była gruzami”. Uplynęło jeszcze wiele lat, zanim Kościół w Polsce mógł posyłać swoich przedstawicieli na prace misyjne. Dopiero impuls II Soboru Watykańskiego sprawił, że grupy wyjeżdżających misjonarzy stawały się coraz liczniejsze⁶.

Misjonarze, przygotowujący się do wyjazdu na misje, zobowiązani byli zapoznać się z aktualnymi problemami działalności misyjnej. Musieli przy tym brać pod uwagę nowe warunki pracy misyjnej, które zaistniały w szczególny sposób po II Soborze Watykańskim. Tam, gdzie nauka misyjna i misje przeżywały zastój, konieczne było zupełnie nowe podejście do pracy. Z tych powodów należało zorganizować w Polsce kurs dla nauk misyjnych na poziomie uniwersyteckim. Organizacja i tworzenie naukowe takich kursów zostało powierzone werbistom⁷. To od-

⁴ Por. A. Andrzejak, *U początku Ruchu Misyjnego w Polsce*, Poznań 1993, s. 178-181.

⁵ *Tamże*, s. 197-198.

⁶ D. Mroczek, *Specjalizacja misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (1969-1994)*, Warszawa 1996, s. 4; Archiwum Akademii Katolickiej w Warszawie (mps).

⁷ J. Walerowski, *Feliks Zapłata SVD (1914-1982). Der Beitrag zur Missionswissenschaft in Polen*, Sankt Augustin 1994, s. 56-57; Archiwum Philosophisch-Theologische Hochschule – Sankt Augustin (mps).

powiedzialne zadanie przejął o. Feliks Zapłata SVD (1914-1982), który był jednocześnie inicjatorem i twórcą misjologii na ATK w Warszawie. Ruch wyjeżdżających na misje zaczął przybierać na sile w całym kraju. Za zgodą polskich władz posyłano kolejnych misjonarzy. O. Zapłata pisał wówczas: „Widziałem jak niedoskonałe i przestarzałe jest ich przygotowanie. Temu wszystkiemu, sądziłem, można zaradzić jedynie przez stworzenie poważnego ośrodka naukowego”⁸.

Podjmując inicjatywę utworzenia Katedry Misjologii na wyższej uczelni katolickiej, o. Zapłata kierował się trzema przesłankami. Po pierwsze, chciał wzbogacić polską teologię o specjalizację misjologiczną. Po drugie, pragnął nawiązać do wspomnianej tradycji szkoły poznańskiej, istniejącej w okresie międzywojennym, w celu kontynuacji rozpoczętego wówczas dzieła. Po trzecie, zamierzał wyjść naprzeciw powołaniom misjonarskim, zapewniając kandydatom właściwe przygotowanie do konkretnej pracy na misjach⁹.

14 XI 1968 r. u sióstr wizytek w Warszawie doszło do spotkania między o. Zapłatą a ówczesnym rektorem ATK, prof. J. Iwanickim. Po tym spotkaniu Zapłata napisał do prof. Iwanickiego: „Po rozmowie z naszym prowincjałem, o. Alfonsem Boniewiczem, chciałbym przedstawić kilka propozycji. Powinno się na ATK założyć samodzielny dział misyjny w ramach teologii. Propozycja, aby misjologię wcielić do homiletyki, jest, prawdę mówiąc, trochę osobliwa. Z tego, co mi wiadomo, na żadnym uniwersytecie tego się nie praktykuje. Mogę zaraz przybyć z jeszcze jednym ojcem – Władysławem Kowalakiem. On pisze obecnie swoją pracę doktorską i mógłby być moim asystentem. Co się tyczy mnie, to mógłbym zaraz po ugodzie rozpocząć z odpowiednim profesorem przygotowania. W ten sposób miałyby ATK już wkrótce dział misjologii, który jest dzisiaj, w czasach posoborowych, niezbędny”. Na początku 1969 r. rektor ATK skierował oficjalne pismo do prowincjała polskiej prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego, Alfonsa Boniewiczza (1915-1992). W nim wystosował prośbę F. Zapłaty o pozwolenie na cykl wykładów z misjologii na ATK. 21 II 1969 r. O. Boniewicz wyraził zgodę. 23 IV 1969 r., w rocznicę męczeńskiej śmierci wielkiego misjonarza, św. Wojciecha, o. F. Zapłata rozpoczął wykłady z teologii przekazu misyjnego. Sluchaczami byli studenci kierunku katechetycznego. 16 IX 1969 r. o. Zapłata otrzymał misję kanoniczną od kard. Wyszyńskiego do prowadzenia wykładów z misjologii na Wydziale Teologicznym ATK w Warszawie¹⁰.

⁸ F. Zapłata, *Działalność naukowa ks. dr. Feliksa Zapłaty SVD*, Archiwum Polskiej Prowincji SVD (mps); tenże, *Wkład werbistów w powołanie do życia Specjalizacji Misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie*, Nurt SVD 14/1973, s. 83.

⁹ Tenże, *Wprowadzenie*, Novum 21 (1979) nr 9-10, s. 28-29.

¹⁰ J. Walerowski, *Feliks Zapłata SVD*, s. 58-59; por. M. Waligórska, *Struktury naukowe zaangażowane w służbę animacji misyjnej Ludu Bożego w Polsce*, Gniezno 1999. Archiwum Kolegium Katechetycznego w Gnieźnie (mps).

Od października 1969 r. z dziesięcioma studentami rozpoczęła działalność pierwsza w historii naszego kraju, i zarazem w całej Europie Wschodniej, Specjalizacja Misjologii. Nowy kierunek prężnie się rozwijał, a jego inicjator nie ograniczył swojej aktywności wyłącznie do wykładów. Od 1971 r. zapoczątkował organizowanie corocznych sympozjów misjologicznych. Referaty tych spotkań oraz prace grona nauczającego na specjalizacji wydano w publikacji pt. *Zeszyty Misjologiczne ATK*. Na wniosek o. Zapłaty rektor ATK powołał do życia Koło Misyjne. Głównym zadaniem jego członków było zgłębianie problematyki misyjnej¹¹.

O. doc. dr hab. Feliks Zapłata studiował w latach 1948-1952 historię powszechną na Uniwersytecie Wrocławskim, a na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie napisał pracę magisterską pt. *Dyskusja między o. Lennerzem a o. Dillenschneiderem na temat współodkupicielstwa Matki Najświętszej*. Dyplom otrzymał 6 XII 1951 r. W październiku 1952 r. rozpoczął dalsze studia teologiczne na KUL, uwieńczony licencjatem w czerwcu 1954 r. na podstawie pracy pt. *Możliwość udziału Matki Najświętszej w obiektywnym odkupieniu*. Obrona pracy doktorskiej nt. *Udział Matki Najświętszej w obiektywnym dziele chrześcijańskiego odkupienia* odbyła się w październiku 1954 r.¹² W 1954 r. rozpoczął w Misyjnym Wyższym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieniężnie wykłady z teologii dogmatycznej i retoryki, w roku akademickim 1955/1956 z historii filozofii, a 1966/1957 z teorii marksizmu. W czerwcu 1957 r. został mianowany przełożonym Polskiej Prowincji Księży Werbistów na okres 3 lat. Po upływie trzyletniej kadencji, 10 IX 1960 r., o. Zapłata powrócił do pracy w seminarium w Pieniężnie. Wykładał teologię dogmatyczną, retorykę, a od roku akademickiego 1962/1963 także teologię misji. W 1964 r. powierzono mu wykłady z całego zakresu misjologii oraz teorii marksizmu¹³. W czerwcu 1972 r. na ATK odbyło się kolokwium habilitacyjne Feliksa Zapłaty na podstawie pracy: *Kościół katolicki w Indiach. Problem jego dialogu z hinduizmem*. 30 IV 1974 r. został powołany na stanowisko docenta¹⁴. W 1975 r. wyjechał na roczne studium badawcze do Afryki, gdzie zetknął się bezpośrednio z pracą misyjną. Efektem tego wyjazdu była książka *Rodzimy charakter Kościoła w Afryce i na Madagaskarze*. Ponadto napisał kilkadziesiąt prac naukowych z zakresu mi-

¹¹ Por. G. Połak, *Pamięci wybitnego misjologa doc. O. Feliksa Zapłaty SVD*, Papiesskie Intencje Misyjne 1/1983, s. 4.

¹² H. Zella, *Zgon czolowego misjologa. Ks. doc. dr hab. Feliks Zapłata (1914-1982)*, Collectanea Theologica 53 (1983) fasc. IV, s. 145.

¹³ Taż, *In Memoriam – Ks. Feliks Zapłata SVD*, Idźcie na cały świat (Informacje misyjne) 1-2/1983, s. 76.

¹⁴ 14 V 1974 r. odbył się przewod doktorski o. Wł. Kowalaka. Był to pierwszy doktorat prowadzony pod kierunkiem o. Zapłaty; por. A. Bejger, *Pełnym głosem o Afryce*, Warszawa 2000, s. 334.

sjologii i mariologii. Pogrzeb o. Feliksa Zapłaty odbył się 14 X 1982 r. w kościele pw. Świętej Małgorzaty w Bytomiu¹⁵.

Utworzona w 1969 r. na Akademii Teologii Katolickiej (obecnie Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) Specjalizacja Misjologii zaczęła wносить trwały wkład w umisyjnienie Kościoła w Polsce, kształcąc dość liczną grupę specjalistów tej dziedziny.

Następcą o. F. Zapłaty został w 1981 r. o. prof. dr hab. Władysław Kowalak SVD. W latach 1960-1965 o. Kowalak podjął studia specjalistyczne teologiczno-muzykologiczne na KUL, uwieńczone magisterium z muzykologii i licencjatem z teologii. Napisał pracę na temat: *Graduał Erazma Ciolka z 1509 roku – Studium paleograficzno-muzykologiczne*. Od 1965 r. prowadzi wykłady w Seminarium w Pieniężnie. Wykłada liturgię sakramentów, liturgię duszpasterską, historię liturgii i gregoriański śpiew liturgiczny. W latach 1969-1972 piastował stanowisko rektora tegoż seminarium. W 1969 r. podjął wykłady na ATK w Warszawie. Doktorat z teologii otrzymał w 1974 r. (*Obrzędy afrykańskich kultów synkretycznych: analiza ich komponentów w odniesieniu do działalności misyjnej*), zaś habilitację (*Geneza kargizmu na Nowej Gwinei*) i docenturę z nauk teologicznych w zakresie historii religii w 1981 r. Dziesięć lat później, w 1991 r., za dorobek naukowy i napisaną pracę *Umbandyzm. Nowa religia w Brazylii*, otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1993 r. za całokształt dorobku naukowego otrzymał dyplom profesora zwyczajnego nauk teologicznych. Od akademickiego 1982/1983 r., jest kierownikiem Katedry Teologii Misji, a od 1986 r. również Katedry Historii Religii ATK, gdzie do dzisiaj wykłada liturgię misyjną, zagadnienia międzynarodowe, śintoizm, nowe religie, umbandyzm, a także propedeutykę misjologii. Ideą przewodnią księdza profesora jest realizacja postulatów II Soboru Watykańskiego: „Ktokolwiek ma zamiar udać się do innego narodu, powinien mieć w wielkim poszanowaniu jego spuściznę narodową, jego język i obyczaje” (DM 26). Wychował on wiele pokoleń misjologów polskich. Wypromował 75 magistrów i 6 doktorów, recenzował 110 rozpraw magisterskich i 15 doktorskich, brał udział w 30 habilitacjach i 25 przewodach profesorskich.

W Krakowie na Papieskiej Akademii Teologicznej (PAT) Katedra Misjologii została utworzona w 1996 r.; pierwszym jej kierownikiem został ks. doc. dr hab. Jan Górski, profesor PAT. Ukończył on studia na ATK w Warszawie, otrzymując w 1986 r. dyplom magistra-licencjata specjalności misjologicznej. Napisał pracę pt. *Idea misyjna w dokumentach Soboru Watykańskiego II*. W 1988 r., na podstawie rozprawy *Teologiczne podstawy działalności misyjnej Kościoła według dokumentów Soboru Watykańskiego II*, otrzymał tytuł doktora teologii ze specjalności misjo-

¹⁵ G. Polak, *Pamięci wybitnego misjologa*, s. 4.

logii na ATK. Promotorem obydwu jego prac był ks. prof. dr hab. Władysław Kowalak. W latach 1990-1994 prowadził wykłady z misjologii na ATK, wykładał m.in. liturgię w krajach misyjnych, metodykę misyjną, islam oraz teologię misji. W 1994 r. rozpoczął działalność naukową na PAT, gdzie w tym samym roku odbyło się jego kolokwium habilitacyjne: *Teologia misji w procesie inkulturacji*. Ks. Górski na PAT specjalizuje się w zakresie teologii misji (inkulturacja). W ramach działalności Katedry, poza specjalistycznymi wykładami z zakresu misjologii, prowadzi seminaria: magisterskie oraz licencjacko-doktoranckie. W 2001 r. otrzymał tytuł profesora tej uczelni. W latach 1993-1998 pełnił funkcję krajowego sekretarza Papieskiej Unii Misyjnej, a 2001 r. został dyrektorem Papieskich Dzieł Misyjnych w Archidiecezji Katowickiej.

Kolejna Katedra Misjologii powstała w 1999 r. na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Stanowisko kierownika Katedry objął prof. dr hab. o. Władysław Kowalak SVD. Adiunktem zaś jest ks. dr Edward Wiszowa ty¹⁶.

Ostatnia Katedra Misjologii – jako Zakład Misjologii i Ekumenizmu – powstała w 2001 r. na Wydziale Teologicznym Śląskiego Uniwersytetu w Katowicach. Jej pierwszym kierownikiem, podobnie jak w Krakowie, został ks. doc. dr hab. Jan Górski, profesor PAT.

Idea misyjna od wielu lat szerzona jest także na KUL. Szczególne znaczenie ma Katedra Historii i Etnologii Religii, której kierownikiem jest o. prof. dr hab. Henryk Zimoń SVD.

W ramach pracy tej katedry prowadzone były wykłady z misjologii dla studentów teologii kursu zwyczajnego „B” – ks. T. Chodźdło – Misjologia (w latach 1970-1975), ks. H. Zimoń – Misjologia (w latach 1976-1983), ks. M. Balwierz – Misjologia (od 1983 r.). Ponadto ks. M. Balwierz prowadził wykłady z misjologii dla studentów Sekcji Teologii Fundamentalnej¹⁷. Na tej, oraz na innych katedrach, powstało wiele prac o tematyce misjologiczno-misyjnej. Większość z nich została napisana przez księży werbistów, ze względu na wieloletnią współpracę Misyjnego Wyższego Seminarium Duchownego w Pieniężnie z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim.

Przedstawiając panoramę uniwersyteckich ośrodków misjologicznych w Polsce należy także wspomnieć o działalności Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego (od 1994 r.). Na tym wydziale w 1999 r. został utworzony Instytut Ekumenizmu i badań nad Integracją. W ramach instytutu powstała Katedra Dialogu Międzyreligijnego. Kierownikiem katedry jest absolwent ATK – ks. dr hab. Józef

¹⁶ Por. <http://www.uwm.edu.pl/pl/wt/>, 3 XI 2001 r.

¹⁷ H. Zimoń, *Katolicki Uniwersytet Lubelski a misje*, w: E. Śliwka (red.), *Misyjny Wymiar Kościoła Katolickiego w Polsce (1946-1986)*, Pieniężno 1992, 61-63.

Urban¹⁸. W 1982 r. napisał on na ATK pracę licencjacką: *Współpraca diecezji z misjami według dokumentów papieskich (1926-1981)*, a w 1984 r. obronił pracę doktorską pt.: *Doświadczenie Boga u ludów Bantu w ujęciu teologów Szkoły Kinshaskiej*. Promotorem tychże prac był ks. prof. dr hab. Władysław Kowalak. W 1999 r., również na ATK, otrzymał tytuł doktora habilitowanego misjologii i teologii religii na podstawie pracy: *Dialog międzyreligijny w posoborowych dokumentach Kościoła*. W ramach pracy katedry ks. Urban prowadzi wykłady z religiofilozofii i misjologii. Z tych dwóch dziedzin prowadzone są seminaria: magistranckie i doktoranckie.

Idąc za wskazaniem zawartym w encyklice misyjnej *Redemptoris missio*, że nauczanie teologii nie może i nie powinno pomijać powszechnej misji Kościoła, eklezjologii, studium wielkich religii i misjologii (por. nr 83), II Polski Synod Plenarny postuluje, że „należy dążyć do zwiększenia liczby osób studiujących misjologię oraz religiofilozofię w kraju i za granicą. Przypomina się, że *Ratio studiorum* polskich seminariów duchownych – religiofilozofia jest przedmiotem obowiązkowym, misjologię zaś zaliczono do przedmiotów fakultatywnych. Obu przedmiotom należy nadać wyższą rangę” (nr 60).

Budzi dużą nadzieję fakt, iż w ok. 40 % seminariów diecezjalnych wykładana jest misjologia (m.in. w Bielsku-Białej, Elblągu, Gdańsku, Gliwicach, Katowicach, Kielcach, Olsztynie, Opolu, Pelplinie, Poznaniu, Przemyślu, Sosnowcu, Tarnowie, Warszawie *Redemptoris Mater*) oraz w ok. 50 % seminariów zakonnych (m.in. u franciszkanów OFM w Krakowie, kanoników regularnych w Krakowie, zmartwychwstańców w Krakowie, Misjonarzy w Krakowie, duchaczy w Bydgoszczy, misjonarzy Św. Rodziny w Kazimierzu Biskupim, oblatów w Obrze, pallotynów w Ołtarzewie, u orionistów w Zduńskiej Woli, redemptorystów w Tuchowie, salwatorianów w Bagnie, sercanów w Stadnikach, sercanów białych we Wrocławiu, werbistów w Pieniężnie i u michalitów w Krakowie).

Na tym etapie rozwoju polskiej misjologii wydaje się konieczne, by misjologia była obecna we wszystkich polskich seminariach duchownych, zarówno diecezjalnych, jak i zakonnych.

Spotkania misjologów polskich

Istotne znaczenie dla ożywienia ruchu misjologicznego w Polsce mają spotkania misjologów. Okazją do pierwszego tego typu spotkania był III Krajowy Kongres Misyjny w Częstochowie (22-24 X 1999 r.), którego organizatorami były Pa-

¹⁸ Por. <http://www.uni.opole.pl/main.php?id=5>, 3 XI 2001 r.; por. *Struktura organizacyjna w roku akademickim 1998/1999*, w: R. Pierskała, H. Sobeczko (red.), *Rocznik Informacyjny Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego* 1999, s. 15.

pieskie Dzieła Misyjne i Komisja Misyjna Episkopatu Polski. W jego organizowanie, a później także w uczestnictwo, włączyło się wiele zgrupowań męskich i żeńskich, szczególnie zaangażowanych w dzieło misyjne. Celem tego kongresu było ożywienie ducha misyjnego w Polsce oraz przygotowanie do obchodów Roku Jubileuszowego.

W ramach Kongresu Misyjnego, 22 X 1999 r. odbył się I Krajowy Kongres Misjologiczny. Jak powiedział ks. prof. Władysław Kowalak (jeden z głównych organizatorów Kongresu), „było to pierwsze spotkanie od czasów Popieła”. Kongres misjologów rozpoczęła msza św. w kaplicy MB Częstochowskiej pod przewodnictwem abp. Stanisława Nowaka. Arcybiskup w swoim słowie podkreślił zadanie misjologów w Polsce, którym jest „posłanie do posłanych”, czyli formacja przyszłych misjonarzy, a szczególnie animatorów misyjnych. W całodziennym spotkaniu, które miało charakter prezentacji dorobku naukowego poszczególnych misjologów, wzięło udział 50 osób. Wśród nich byli misjologowie, którzy ukończyli misjologię na byłej ATK w Warszawie oraz na Papieskim Uniwersytecie Urbanianum w Rzymie, oraz osoby, które napisały prace naukowe o tematyce misyjnej, ale z innych dziedzin teologicznych. W czasie tego, tak ważnego dla rozwoju misjologii w Polsce, spotkania, dyskutowano również nad powołaniem Stowarzyszenia Polskich Misjologów¹⁹. Inicjatywę powołania stowarzyszenia podjął ks. Jan Górski.

Drugie spotkanie, mające charakter roboczy i w mniejszym gronie, odbyło się w Sulejówku k. Warszawy 12 VI 2001 r. Panoramę misjologii przestawił ks. Jan Górski. Jego prelekcja otworzyła ożywioną dyskusję, której przewodniczył o. Władysław Kowalak. W myśl Deklaracji Kongregacji Nauki Wiary *Dominus Jesus*, dyskutanci byli zgodni co do faktu, że nie można relatywizować przepowiadania Ewangelii w związku z obecnym pluralizmem religijnym. Pluralizm religijny jest zjawiskiem obiektywnym i stawia nowe wyzwania działalności misyjnej, jednakże Kościół musi głosić światu prawdę o ostatecznym i całkowitym charakterze objawienia w Jezusie Chrystusie (por. DJ nr 4). Następnie zauważyli, że na obecnym etapie konieczna jest integracja polskiego środowiska misjologów, by myśl teologiczna mogła bardziej wzbogacać doświadczenie Kościoła lokalnego i powszechnego. Wymiana myśli i doświadczeń z innymi ośrodkami misjologicznymi może ożywić tę dziedzinę wiedzy, tak by była ona dynamicznym elementem współczesnej teologii w polskiej rzeczywistości. Mówiono również o priorytetach badań naukowych w obecnie działających ośrodkach akademickich. Na spotkaniu poza wspomnianymi profesorami obecni byli także: ks. dr hab. Józef Urban, ks. dr Włodzimierz Burzawa, ks. dr Ambroży

¹⁹ F. Jabłoński, *Czynić małe rzeczy w wielką miłością. III Krajowy Kongres Misyjny w Częstochowie*, Animator. Biuletyn Misyjno-Pastoralny 2/2000, s. 224-226; tenże, *III Krajowy Kongres Misyjny w Częstochowie*, Biuletyn Misyjny Archidiecezji Gnieźnieńskiej 1/2000, s. 35-38.

Andrzejak, ks. dr Jan Piotrowski, ks. lic. Franciszek Berent i ks. Ryszard Pelech. Następne spotkanie zaplanowano na początek czerwca 2002 r.²⁰

Inspiracją do spotkań polskich misjologów był ich udział w międzynarodowych spotkaniach misjologów w Norwegii i w Rzymie oraz powstanie z inicjatywy Kongregacji Ewangelizowania Narodów w Rzymie w 1997 r. Międzynarodowego Stowarzyszenia Misjologów Katolickich (IACM – International Association of Catholic Missiologists). Do grupy założycielskiej stowarzyszenia należał także przedstawiciel Polski, ks. Jan Górski²¹.

W dniach 14-17 VIII 1998 r. w Stavanger (Norwegia) miała miejsce Europejska Konferencja Misyjna. W Konferencji tej uczestniczyło 73 misjologów z 15 krajów. Większość partycypujących reprezentowała Kościoły protestanckie, jednak byli również obecni niektórzy misjologowie katolicy i prawosławni. Program konferencji został przygotowany przez Północny Instytut Badań Misyjnych i Ekumenicznych (ITIME), a temat przewodni brzmiał: *Chrześcijaństwo w Wieloreligijnym Społeczeństwie – Badania Historii i Kwestie Metodologii – Misyjne Perspektywy*. Uczestnikiem spotkania był jedyny Polak – ks. Włodzimierz Burzawa MSF²².

W dniach 15-20 II 1999 r. w Centrum Animacji Misyjnej na terenie Uniwersytetu Urbanianum w Rzymie spotkali się katolicy misjologowie, dyrektorzy instytutów misjologicznych i redaktorzy czasopism misjologicznych, aby wspólnie zastanawiać się na temat: *Rola Międzynarodowego Stowarzyszenia Misjologów Katolickich i Instytutów Misjologicznych*. Uczestniczyły 34 osoby, reprezentujące Afrykę, Azję, Europę, Amerykę Południową i Północną oraz Wyspy Pacyfiku. W spotkaniu wzięli udział również polscy misjologowie: ks. prof. Adam Wolanin SJ (Rzym), ks. Jan Górski (Kraków) i ks. Włodzimierz Burzawa MSF (Poznań)²³.

Jednym z ważniejszych wydarzeń misjologicznych ostatnich czasów, mających doniosłe znaczenie dla rozwoju misjologii na świecie, był odbywający się w ramach Jubileuszu Roku 2000 w Rzymie, pierwszy Kongres Misjologiczny, w którym uczestniczyło 1300 osób, w tym także delegacja z Polski²⁴. Licznie reprezentowane były polskie siostry klawerianki oraz sekcja misyjna Klubu Inteligencji Katolickiej z Poznania z dr Wandą Błęską, Jadwigą Grywą i Gabriellą Losiewicz. Filarem pol-

²⁰ Por. J. Piotrowski, *Spotkanie grupy polskich misjologów*, Światło Narodów 122/2001, s. 57-59.

²¹ J. Górski, *Mały słownik misjologiczny*, Katowice 2001, s. 38.

²² Por. W. Burzawa, *Sprawozdania i obserwacje dotyczące międzynarodowych spotkań misjologów w Stavanger (14-17 VIII 1998 r.) i w Rzymie (15-20 II 1999 r.)*, Annales Missiologicae Posnanienses 11/2000, s. 320.

²³ *Tamże*, s. 321-324.

²⁴ Por. J. Dziura, *Międzynarodowy Kongres Misjologiczny w Rzymie*, Światło Narodów 121/2001 s. 53-56; F. Jabłoński, *Międzynarodowy Kongres Misyjny. Rzym, 18-22 X 2000*, Collectanea Theologica 2/2001 s. 215-218.

skiej delegacji byli jednak przede wszystkim misjologowie: ks. Adam Wolanin SJ, dziekan Wydziału Misjologii z Gregorianum, ks. Roman Sadowski, ks. Antoni Kmiecik, ks. Jan Górski, ks. Włodzimierz Burzawa MSF, ks. Julian Bednarz SDB, ks. Ambroży Andrzejak, ks. Ryszard Dziura, ks. Dariusz Madejczyk, ks. Marek Roztworowski OMI, ks. Alfons Kupka OMI²⁵. Po Kongresie odbyło się spotkanie IACM. Na spotkaniu tym wybrano przewodniczącego stowarzyszenia, którym został o. John Górski, misjonarz i misjolog ze zgromadzenia Maryknoll z USA²⁶.

W kontekście odnowy misjologicznej trzeba także wspomnieć o nowych pozycjach misjologicznych, które ukazały się w ostatnich dwóch latach. Należą do nich przede wszystkim dzieła ks. doc. dr. hab. Jana Górskiego, profesora PAT: *Mały słownik misjologiczny*²⁷, *Propedeutyka misjologii*²⁸ oraz pod redakcją ks. Górskiego materiały z Sympozjum *Misje u progu Trzeciego Tysiąclecia*²⁹. Ukazała się także drukiem praca ks. dr. hab. Janusza Gajdy przygotowywana jako habilitacyjna: *Inkulturowanie chrześcijaństwa w Zambii*³⁰, oraz trzy prace doktorskie: ks. dr. Jana Skorupskiego, *Treści teologiczne w formularzach mszalnych o misjonarzach*³¹; ks. dr. Stanisława Kleina, *Etos zachodnioafrykańskiego ludu Ewe w świetle zasad moralności chrześcijańskiej*³²; ks. dr. Andrzeja Kalety, *Polskie katolickie czasopiśmiennictwo misyjne w II Rzeczypospolitej*³³.

Cenną pozycją, mogącą służyć jako pomoc w duszpasterstwie parafialnym do animacji misyjnej, jest bez wątpienia długo wyczekiwane *Liturgiczne Vademecum Misyjne*³⁴.

Obecnie działające Katedry Misjologii, kształcące nowe kadry misjologów, a także prace nad powołaniem Stowarzyszenia Polskich Misjologów stają się zwiastunami szkoły misjologicznej w Polsce. Można śmiało powiedzieć, że ta nowa sytuacja i nowe perspektywy są „wypłynięciem na głębię” w realizacji misyjnego zadania Kościoła w Polsce, a zarazem świtem misjologii w Polsce.

ks. Franciszek Jabłoński, Gniezno

²⁵ A. Andrzejak, *Jubileuszowy Kongres Misjologiczny*, Misyjne Drogi 1/2001 s. 10-11.

²⁶ J. Dziura, *Spotkanie Międzynarodowego Stowarzyszenia Misjologów Katolickich*, Światło Narodów 121/2001 s. 56-59.

²⁷ J. Górski, *Mały słownik misjologiczny*, s. 80.

²⁸ *Tenże*, *Propedeutyka misjologii*, Kraków 2000, s. 75.

²⁹ *Tenże* (red.), *Misje u progu Trzeciego Tysiąclecia. Materiały z Sympozjum. Katowice 10 listopada 1999*, Katowice 2000, s. 92.

³⁰ J. Gajda, *Inkulturowanie chrześcijaństwa w Zambii*, Warszawa 2000, s. 326.

³¹ J. Skorupski, *Treści teologiczne w formularzach mszalnych o misjonarzach*, Warszawa 2000, s. 308.

³² S. Klein, *Etos zachodnioafrykańskiego ludu Ewe w świetle zasad moralności chrześcijańskiej*, Opole 2000, s. 223.

³³ A. Kaleta, *Polskie katolickie czasopiśmiennictwo misyjne w II Rzeczypospolitej*, Kalisz 2001, s. 310.

³⁴ H. Frączak, A. Koszorz (red.), *Liturgiczne Vademecum Misyjne*, Warszawa 2001, s. 326.

PRZEGLĄD
TEOLOGICZNY

COLLECTANEA THEOLOGICA

KWARTALNIK TEOLOGÓW POLSKICH
ROK LXXV WARSZAWA

2005 4

Wydawnictwo
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Warszawa 2005